

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏԱԿԱՆ ԺԱՌԱՆԳՈՒԹՅԱՆ ՊԱՀՊԱՆՈՒԹՅԱՆ ԵՎ
ԿԱՌԱՎԱՐՄԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ՓՈՒԼԻ ՌԱԶՄԱՎԱՐՈՒԹՅՈՒՆԸ

Արմենուհի Ալբերտի Ալեքսանյան

Ճարտարապետության և շինարարության Հայաստանի ազգային համալսարան, ք. Երևան, ՀՀ
aleksanyan.armenuhi@yandex.com

Հոդվածում վերլուծվում են ճարտարապետական ժառանգության պահպանության և կառավարման ժամանակակից ռազմավարությունները, պայմանավորված արագ քաղաքաշինական զարգացմամբ, գլոբալացմամբ և տեխնոլոգիական առաջընթացով: Քննարկվում են ոլորտի հիմնական մարտահրավերները՝ քաղաքաշինական ճնշում, իրավական մեխանիզմների անկատարություն, ֆինանսական սահմանափակումներ և հանրային իրազեկվածության պակաս: Հայաստանի Հանրապետությունում ճարտարապետական հարուստ ժառանգությունը բախվում է պահպանության և կառավարման լուրջ խնդիրների: Վերլուծվում են հայաստանյան որոշ օրինակներ և բացահայտվում ինստիտուցիոնալ ու կարգավորիչ համակարգերի առկա բացերը: Առաջարկվում է համալիր մոտեցում, հիմնված կայուն զարգացման սկզբունքների, թվային փաստագրման տեխնոլոգիաների, պատմական շենքերի հարմարվող վերօգտագործման և հանրային ակտիվ մասնակցության վրա: Ճարտարապետական ժառանգության արդյունավետ կառավարումը պահանջում է հավասարակշռված ռազմավարություն, որը միաժամանակ կապահովի մշակութային արժեքների պահպանությունը և դրանց ներդաշնակ ինտեգրումը ժամանակակից քաղաքային միջավայրում՝ նպաստելով երկարաժամկետ մշակութային և տնտեսական կայունությանը:

Բանալի բառեր. ճարտարապետական ժառանգություն, պահպանություն, կառավարում, կայուն զարգացում, թվայնացում

Ներածություն

Ճարտարապետական ժառանգությունը յուրաքանչյուր ժողովրդի մշակութային ինքնության առանցքային բաղադրիչներից է, որն արտացոլում է պատմական զարգացման փուլերը, գեղարվեստական մտածողությունը և կառուցողական ավանդույթները: Այն ոչ միայն անցյալի արժեքավոր վկայություն է, այլև ժամանակակից հասարակության սոցիալ-մշակութային և տնտեսական զարգացման կարևոր ներուժ [1]:

21-րդ դարում ճարտարապետական ժառանգության պահպանությունն ու կառավարումը բախվում են նոր և բազմաբնույթ մարտահրավերների, որոնք պայմանավորված են գլոբալացմամբ, արագ քաղաքաշինական զարգացմամբ, կլիմայական փոփոխություններով և տեխնոլոգիական առաջընթացով: Հատկապես զարգացող քաղաքներում նոր կառուցապատումների ինտենսիվությունը հաճախ հակասում է պատմական միջավայրի պահպանության պահանջներին՝ առաջացնելով արժեքների կորստի վտանգ:

Հայաստանի Հանրապետությունը, ունենալով հարուստ և բազմաշերտ ճարտարապետական ժառանգություն, սկսած հնագույն հուշարձաններից մինչև 19–20-րդ դարերի քաղաքաշինական շերտեր, կանգնած է պահպանության և կառավարման արդիականացման անհրաժեշտության առջև [2]: Վերջին տարիներին իրականացվել են որոշակի քայլեր, ուղղված օրենսդրական կարգավորման և պահպանական ծրագրերի իրականացմանը, սակայն դեռևս առկա են համակարգային խնդիրներ՝ կապված կառավարման արդյունավետության, ֆինանսավորման և հանրային ներգրավվածության հետ:

Այս համատեքստում հողվածի նպատակն է վերլուծել ճարտարապետական ժառանգության պահպանության և կառավարման ժամանակակից մոտեցումները, բացահայտել առկա հիմնախնդիրները և առաջարկել ռազմավարական ուղղություններ, որոնք կարող են նպաստել ոլորտի կայուն զարգացմանը:

Հետազոտության գիտական նորույթը պայմանավորված է ճարտարապետական ժառանգության պահպանության և կառավարման ժամանակակից փուլի ռազմավարությունների վերախմաստավորմամբ՝ դրանք դիտարկելով ոչ միայն որպես առանձին հուշարձանների պահպանության ուղղված միջոցառումների համակցություն, այլ որպես բազմաշերտ և փոխկապակցված գործընթաց, որը ներառում է սոցիալ-տնտեսական, մշակութային արժեքների և քաղաքաշինական զարգացման համատեքստերը [3]: Միաժամանակ, առաջարկվում է ինտեգրված մոտեցում, որի շրջանակներում իրավական կարգավորումները, տնտեսական մեխանիզմները, տեխնոլոգիական նորարարությունները և սոցիալական գործոնները դիտարկվում են ոչ թե առանձին, այլ փոխազդող և փոխլրացնող համակարգի մեջ՝ ձևավորելով միասնական և արդյունավետ կառավարման մոդել: Այս մոդելի էությունն այն է, որ տարբեր ոլորտներ՝ իրավական, տնտեսական, տեխնոլոգիական և սոցիալական, չեն դիտարկվում առանձին-առանձին, այլ որպես փոխկապակցված և փոխլրացնող բաղադրիչներ մեկ միասնական համակարգի շրջանակում:

Խնդիրներ և բացթողումներ - Անբավարար վերահսկողություն, մասնագիտական կադրերի պակաս, ծրագրերի անկայունություն:

Առաջարկվող ռազմավարություն - Ժամանակակից փուլում առաջարկվում է կիրառել հետևյալ հիմնական ուղղությունները. օրենսդրական բարեփոխումներ, թվային տվյալների միասնական բազայի ստեղծում, հանրային-մասնավոր գործընկերության զարգացում, կրթական ծրագրերի ընդլայնում և կայուն տուրիզմի խթանում:

Նյութեր և մեթոդներ

Հետազոտության իրականացման համար կիրառվել է համակցված մեթոդաբանական մոտեցում, որը ներառում է տեսական, համեմատական և վերլուծական մեթոդների ամբողջություն, ուղղված ճարտարապետական ժառանգության պահպանության և կառավարման ժամանակակից ռազմավարությունների բացահայտմանը:

Հետազոտության հիմքում ընկած են՝

- միջազգային գիտական գրականություն, նվիրված ճարտարապետական ժառանգության պահպանության տեսությանը և պրակտիկային,
- իրավական և նորմատիվ փաստաթղթեր (ՀՀ օրենքներ, միջազգային կոնվենցիաներ և ուղեցույցներ),
- Հայաստանի Հանրապետության տարածքում գտնվող ճարտարապետական հուշարձանների վերաբերյալ փաստագրական և վիճակագրական տվյալներ,
- նախորդ հետազոտությունների արդյունքներ և փորձագիտական հրապարակումներ:

Ուշադրություն է դարձվել հայկական ճարտարապետական ժառանգության առանձին օրինակներին, որոնք դիտարկվել են որպես դեպքային ուսումնասիրություններ ոլորտում առկա խնդիրների և հաջողված փորձի բացահայտման նպատակով [4]:

Հետազոտության ընթացքում կիրառվել են հետևյալ մեթոդները.

- **Վերլուծական մեթոդ**, հիմնված տեսական աղբյուրների և փաստաթղթերի համակողմանի ուսումնասիրության վրա, որի նպատակն է բացահայտել առկա հիմնական խնդիրները և բնորոշել զարգացման հիմնական միտումները,
- **Համեմատական մեթոդ**՝ միջազգային և տեղական փորձի համադրության և գնահատման նպատակով,
- **Դեպքային ուսումնասիրության մեթոդ**, որոշակի ճարտարապետական հուշարձանների պահպանության և կառավարման փորձի վերլուծության համար,
- **Համակարգային մոտեցում**՝ ժառանգության պահպանությունը դիտարկելով որպես բազմաշերտ և փոխկապակցված գործընթաց,
- **Դիտարկում և նկարագրական վերլուծություն**, առկա իրավիճակի գնահատման և հիմնախնդիրների ձևակերպման համար:

Այս մեթոդաբանական մոտեցումը հնարավորություն է տալիս ապահովել հետազոտության բազմակողմանիություն և ստանալ հիմնավորված եզրակացություններ, ուղղված ճարտարապետական ժառանգության պահպանության և կառավարման արդյունավետ ռազմավարությունների մշակմանը [5]:

Արդյունքներ և քննարկում

Հետազոտության արդյունքները ցույց են տալիս, որ ճարտարապետական ժառանգության պահպանության և կառավարման համակարգը ժամանակակից փուլում գտնվում է վերափոխման գործընթացում, պայմանավորված ինչպես զլոբալ, այնպես էլ տեղական գործոններով: Վերլուծությունը բացահայտում է, որ ոլորտում առկա խնդիրները կրում են համակարգային բնույթ և պահանջում են համալիր լուծումներ [6]:

Քաղաքաշինական ինտենսիվ զարգացումը, հատկապես Երևան քաղաքում, հանգեցնում է պատմական միջավայրի մասնատման և արժեքների կորստի: Ուսումնասիրությունները ցույց են

տալիս, որ առանց հստակ մշակված կառավարման ռազմավարության պատմական թաղամասերը կորցնում են իրենց ինքնությունը և դառնում մասնակիորեն ձևափոխված տարածքներ: Միննույն ժամանակ, առկա են նաև դրական օրինակներ, որտեղ իրականացվել են պահպանական և վերականգնողական ծրագրեր՝ համադրելով պատմական արժեքների պահպանումը և ժամանակակից օգտագործումը [7]:

Հաջորդ կարևոր արդյունքը վերաբերում է իրավական և ինստիտուցիոնալ համակարգերին: Թեև առկա են համապատասխան օրենքներ և կարգավորումներ, դրանց կիրառման արդյունավետությունը հաճախ սահմանափակ է: Հետազոտությունը ցույց է տալիս, որ վերահսկողական մեխանիզմների թուլությունը և կառավարման մարմինների միջև համագործակցության պակասը խոչընդոտում են պահպանական ծրագրերի լիարժեք իրականացմանը [8]:

Ֆինանսական գործունեությունը շարունակում է մնալ որոշիչ, պետական ֆինանսավորումը բավարար չէ՝ ապահովելու հուշարձանների ամբողջական պահպանությունը: Այս համատեքստում առանձնահատուկ կարևորություն է ստանում պետական-մասնավոր գործընկերության զարգացումը, ինչպես նաև մշակութային տուրիզմի ներուժի արդյունավետ օգտագործումը [9]:

Հանրային մասնակցության դերը գնահատվում է որպես առանցքային:

Երբ տեղական համայնքները ներգրավված են պահպանության գործընթացում, ծրագրերը դառնում են ավելի կայուն և արդյունավետ, ինչի արդյունքում իրականացվում է.

- ծրագրերի ավելի երկարաժամկետ հաջողություն,
- համայնքի կողմից նախաձեռնությունների աջակցություն և պատասխանատվության աճ,
- բնական կամ մշակութային ներուժի ավելի արդյունավետ պահպանում,
- հակամարտությունների նվազում տեղացիների և ծրագրի իրականացնողների միջև,
- տեղական գիտելիքի օգտագործում, որը բարելավում է որոշումների որակը:

Քննարկման արդյունքում կարելի է փաստել, որ ճարտարապետական ժառանգության պահպանության ժամանակակից ռազմավարությունը պետք է հիմնված լինի բազմակողմանի մոտեցման վրա՝ ներառելով իրավական բարեփոխումներ, կառավարման արդյունավետ համակարգեր, տեխնոլոգիական նորարարություններ և հասարակության ակտիվ մասնակցություն: Միայն այսպիսի ինտեգրված մոտեցումը կարող է ապահովել ժառանգության պահպանության և զարգացման հավասարակշռությունը [10]:

Ժամանակակից մարտահրավերներ - Քաղաքաշինական ճնշում

Երևանում և այլ քաղաքներում ակտիվ կառուցապատումը հաճախ հանգեցնում է պատմական միջավայրի խաթարմանը: Օրինակ, Կոնդ թաղամասը, լինելով պատմական արժեքավոր միջավայր, դեռևս չունի ամբողջական վերականգնման և կառավարման ռազմավարություն (նկ. 3): Այժմ հիմնականում հետնախորշերից բաղկացած Կոնդը քաղաքաշինական մեծ խնդիր է Երևանի համար: Վիճակն օրհասական է նաև կոնդեցի ընտանիքներում, որոնք 21-րդ դարում շարունակում են ապրել կենցաղային ոչ բավարար պայմաններում: Կառավարությունը 2024թ. հունիսի

27-ի նիստում այս տներն ու հողատարածքները ճանաչեց հանրային գերակա շահ. տարածքը ներառում է «ՀայՓոստ»-ի գլխավոր մասնաշենքը, Կոնդ թաղամասը՝ մինչև Պոռշյան փողոցի սկզբնամաս: Ծրագրից դուրս են մնում միայն Կոնդի Սուրբ Հովհաննես եկեղեցին ու եկեղեցապատկան շինությունները:

Կոնդի վերակառուցման ծրագիր ներկայացրած ընկերությունը պատրաստ է ներդրումների. վերակառուցել Երևանի Կոնդ թաղամասն իր ինքնատիպ ոճով:

*Նկ. 3. Կոնդ թաղամասի լուսանկարներ՝
հին տներ, ժանգոտած տանիքներ, փլվող պատեր*

World Trade Center Yerevan համալիրի նախագծող է ընտրվել բրիտանական **Foster + Partners** ճարտարապետական ստուդիան: Որոշումն ընդունվել է խիստ և մրցակցային ընտրության արդյունքներով, ասվում է ընկերության հայտարարության մեջ (նկ. 4), [11]:

Նկ. 4. Կոնդ թաղամասի վերակառուցման առաջարկ [11]

Միջազգային բյուրոյի ընտրությունը դարձել է նախագծի իրականացման կարևոր փուլ: Ստուդիան, որը հիմնադրել է լեգենդար Նորման Ֆոսթեր-ը, ձևավորել է աշխարհում բազմաթիվ նշանավոր կառույցների տեսքը՝ մշակութային կենտրոններից մինչև երկնաքերեր:

Հիմնական խնդիրները սովորաբար նշվում են հետևյալ ուղղություններով.

Անհամակարգված սեփականություն և կառուցապատում

Կոնդում խառն են պետական, համայնքային և մասնավոր տները, ինչն անհնար է դարձնում միասնական վերակառուցման ծրագրի արագ իրականացումը: Շատ դեպքերում վերանորոգումները կատարվում են մասնավոր նախաձեռնությամբ՝ առանց ընդհանուր ճարտարապետական հսկողության:

Քաղաքաշինական տեսանկյունից այստեղ մի քանի փոխկապակցված խնդիր կա.

Պետական, համայնքային և մասնավոր գույքերի համատեղ գոյությունը նշանակում է, որ ցանկացած նախագիծ պահանջում է բազմակի համաձայնեցումներ: Մեկ շենքի կամ բակի ներսում անգամ կարող են լինել տարբեր սեփականատերեր, ինչը գործնականում «կանգնեցնում» մեծածավալ ծրագրերը:

Իրավական և փոխհատուցման բարդություններ - Վերակառուցման համար անհրաժեշտ է կամ բնակիչների վերաբնակեցում, կամ փոխհատուցում (գնահատումները տարբեր են, մարդիկ հաճախ չեն համաձայնում վաճառել, գործընթացը ձգձգվում է տարիներով): Սա քաղաքաշինական վերակառուցման ամենաբարդ հատվածներից մեկն է՝ իրավական և փոխհատուցման խնդիրները: Այն սովորական երևույթ է շատ երկրներում, երբ խոսքը վերաբերում է բազմաբնակարան կամ խիտ կառուցապատված տարածքների վերափոխմանը: Խնդիրը ոչ միայն ֆինանսական է, այլ **կառավարման և իրավական համակարգման**: Քանի դեռ այդ երեքը միասին չեն աշխատում, Կոնդի նման տարածքներում փոփոխությունները շարունակելու են լինել մասնակի ու անհամաչափ:

Պատմամշակութային արժեքների պահպանություն - Թաղամասի պատմական շերտը՝ նեղ փողոցները, հին տները և ճարտարապետական առանձնահատկությունները, հաճախ վտանգված են կամ աստիճանաբար կորում են՝ նոր կառուցապատման ճնշման տակ:

Ենթակառուցվածքների մաշվածություն - Ջրամատակարարում, կոյուղի, ճանապարհներ և կոմունալ համակարգերը հիմնականում հնացած են և պահանջում են համալիր վերազինում, առկա են քանդված կամ քայքայված քարաշեն տներ (ժանգոտած տանիքներ, փլվող պատեր, անբարեկարգ բակեր ու նեղ փողոցներ, շինարարական տարածքներ, որտեղ հին տներն արդեն քանդվել են): Կոնդը համարվում է Երևանի ամենահին թաղամասերից մեկը, բայց այսօր դրա մեծ մասը գտնվում է վատ վիճակում՝ «քայքայված տներ, երբեմն առանց ջեռուցման կամ ջրամատակարարման» (նկ. 3):

Ռազմավարական մոտեցման բացակայություն - Չնայած վերականգնման գաղափարները պարբերաբար քննարկվում են, երկարաժամկետ և ամբողջական գլխավոր հատակագծի բացակայությունը խոչընդոտում է դրանց հետևողական իրականացմանը: Երկարաժամկետ և ամբողջական գլխավոր հատակագծի բացակայությունը խանգարում է, որովհետև բացակայում է հստակ տեսլականը և առաջնահերթությունների սահմանումը, տարբեր ծրագրեր և նախաձեռնություններ իրականացվում են հատվածաբար և չհամակարգված, չկա գործողությունների հաջորդականություն և ժամանակացույց, ռեսուրսների (ֆինանսական, մարդկային) բաշխումը դառնում է ոչ արդյունավետ, ներգրավված կողմերի (պետություն, համայնք, մասնավոր հատված) միջև համակարգումը թուլանում է:

Իրավական և ինստիտուցիոնալ խնդիրներ - Չնայած ՀՀ-ում գործում են ժառանգության պահպանությանը վերաբերող օրենքներ, դրանց կիրառման մեխանիզմները հաճախ թերի են: Վերահսկողության և պատասխանատվության համակարգերը լիարժեք չեն գործում:

Ֆինանսական սահմանափակումներ - Պահպանական աշխատանքները պահանջում են զգալի ներդրումներ, մինչդեռ պետական և մասնավոր ֆինանսավորման աղբյուրները սահմանափակ են:

Հանրային իրազեկվածության պակաս - Հասարակության լայն շերտերում հաճախ բացակայում է ժառանգության արժեքի գիտակցումը, ինչը բարդացնում է պահպանման գործընթացը:

Ժամանակակից ռազմավարական մոտեցումներ - Համակարգային կառավարում

Ժառանգության պահպանությունը պետք է իրականացվի ինտեգրված կառավարման համակարգի միջոցով, որը ներառում է՝ պետական մարմինների և մասնավոր հատվածի համագործակցություն, երկարաժամկետ ռազմավարությունների մշակում, մշտադիտարկման մեխանիզմների ներդրում:

Կայուն զարգացում և հարմարվող վերօգտագործում - Պատմական շենքերի նոր ֆունկցիաներով օգտագործումը (օրինակ՝ մշակութային կենտրոններ, հյուրատներ) կարող է ապահովել դրանց պահպանությունը և տնտեսական կենսունակությունը:

Հանրային մասնակցություն - Համայնքների ներգրավումը կարևոր գործոն է: Օրինակ՝ տեղական նախաձեռնությունները կարող են նպաստել հուշարձանների պահպանությանը և վերականգնմանը:

Եզրակացություն

Ճարտարապետական ժառանգության պահպանության և կառավարման ժամանակակից ռազմավարությունը պահանջում է համալիր և ինտեգրված մոտեցում, որը միավորում է գիտական, տեխնոլոգիական, իրավական և հասարակական գործիքակազմերը:

Արդյունքում պարզվեց, որ հիմնական մարտահրավերներն են՝ քաղաքաշինական ճնշումը, իրավական և ինստիտուցիոնալ բացերը, ֆինանսական սահմանափակումները և հանրային մասնակցության պակասը: Հայաստանի համար կարևոր է համադրել միջազգային փորձը և տեղական առանձնահատկությունները՝ ստեղծելով կայուն և արդյունավետ համակարգ, որը կապահովի ժառանգության պահպանումն ապագա սերունդների համար: Հայաստանում մշակութային ժառանգության արդյունավետ պահպանումը հիմնված է պետական ու մասնավոր հատվածների համագործակցության, թվայնացման, պատմական շենքերի ադապտիվ վերօգտագործման և համայնքային մասնակցության վրա, ինչը ստեղծում է կայուն համակարգ՝ ժառանգությունը դարձնելով սոցիալ-տնտեսական զարգացման ռեսուրս:

Վերլուծությունը ցույց է տալիս, որ միայն համալիր և բազմաշերտ ռազմավարության կիրառմամբ է հնարավոր ապահովել պատմական միջավայրի պահպանումը՝ համադրված ժամանակակից օգտագործման և կայուն զարգացման սկզբունքների հետ:

Այսպիսով, ժամանակակից ռազմավարությունը պետք է միաժամանակ պահպանման և զարգացվածության ուղեցույց հանդիսանա, ինչը կնպաստի մշակութային արժեքների փոխանցմանն ապագա սերունդներին և Հայաստանի ճարտարապետական ժառանգության երկարաժամկետ կայունությանը:

Գրականության ցանկ

- [1] **Թ. Թորամանյան**, Նյութեր հայկական ճարտարապետության պատմության, գիրք 2, Երևան, 1948:
- [2] **Վ.Մ. Հարությունյան**, Հայկական ճարտարապետության պատմություն, Երևան, 1992:
- [3] **Յու. Սաֆարյան, Ջ. Մուրադյան, Ս. Թովմասյան, Մ. Դավթյան**, Հայաստանի Հանրապետության թույլ յուրացված տարածաշրջանների քաղաքաշինության կայուն զարգացման ուղիները, Երևան, 2011:

- [4] **F.G. Matero**, Ethics and policy in conservation. Journal of the American Institute for Conservation 46(3) (2007) 169–175.
- [5] **A.P. Roders, R. Van Oers**, Bridging cultural heritage and sustainable development. Journal of Cultural Heritage Management and Sustainable Development 1(1) (2011) 5-14.
- [6] **F. Bandarin, R. Van Oers**, The Historic Urban Landscape: Managing Heritage in an Urban Century. Wiley-Blackwell, 2012, <<https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000228283>>.
- [7] **ՀՀ օրենքը** Պատմության և մշակույթի անշարժ հուշարձանների և պատմական միջավայրի պահպանության և օգտագործման մասին, 1998:
- [8] **J. Jokilehto**, International Charters on Urban Conservation: Some Thoughts on the Principles. Journal of Architectural Conservation 13(1) (2007) 7–17.
- [9] **UNESCO World Heritage Centre**. Operational Guidelines for the Implementation of the World Heritage Convention. UNESCO, 2021.
- [10] **ՀՀ կառավարություն**, Պատմամշակութային ժառանգության պահպանության պետական քաղաքականություն 2016, <<https://www.irtek.am/views/act.aspx?aid=87514andsc=%20>>:
- [11] <https://arlis.am/hy/acts/194630>; <https://factor.am/788905.html>; <https://www.wtca.org/world-trade-center-yerevan>; <https://www.instagram.com/p/DVYxKlriHrM/>

СТРАТЕГИЯ СОВРЕМЕННОГО ЭТАПА СОХРАНЕНИЯ И УПРАВЛЕНИЯ АРХИТЕКТУРНЫМ НАСЛЕДИЕМ АРМЕНИИ

Арменуи Альбертовна Алексанян

*Национальный университет архитектуры и строительства Армении, г. Ереван, РА
aleksanyan.armenuhi@yandex.com*

В статье рассматриваются современные стратегии сохранения и управления архитектурным наследием в условиях стремительного градостроительного развития, глобализации и технологического прогресса. Выделяются основные вызовы, включая давление урбанизации, недостаточную эффективность правовых механизмов, ограниченные финансовые ресурсы и низкий уровень общественной осведомлённости. Особое внимание уделяется Республике Армения, обладающей богатым архитектурным наследием, которое сталкивается как с возможностями сохранения, так и с проблемами управления. В работе анализируются отдельные местные примеры и выявляются существующие пробелы в институциональной и нормативной системах. Предлагается комплексный подход, основанный на принципах устойчивого развития, применении цифровых технологий документирования, адаптивного использования исторических зданий и активного вовлечения общества. Сделан вывод о том, что эффективное управление архитектурным наследием требует сбалансированной стратегии, обеспечивающей сохранение культурных ценностей и их интеграцию в современную городскую среду, способствуя долгосрочной культурной и экономической устойчивости.

Ключевые слова: *архитектурное наследие, сохранение, управление, устойчивое развитие, цифровизация*

CONTEMPORARY STRATEGY FOR THE PRESERVATION AND MANAGEMENT OF ARMENIA'S ARCHITECTURAL HERITAGE

Armenuhi Aleksanyan

*National University of Architecture and Construction of Armenia, Yerevan, RA
aleksanyan.armenuhi@yandex.com*

The article analyzes modern strategies for the preservation and management of architectural heritage in the context of rapid urban development, globalization, and technological advancement. It discusses the main challenges in the field, including urban pressure, imperfections in legal mechanisms, financial constraints, and a lack of public awareness. In the Republic of Armenia, the rich architectural heritage faces serious issues related to its preservation and management. Several Armenian case studies are examined, revealing existing gaps in institutional and regulatory systems. A comprehensive approach is proposed, based on the principles of sustainable development, digital documentation technologies, adaptive reuse of historic buildings, and active public participation. Effective management of architectural heritage requires a balanced strategy that ensures both the preservation of cultural values and their harmonious integration into the modern urban environment, contributing to long-term cultural and economic sustainability.

Keywords: *architectural heritage, preservation, management, sustainable development, digitalization*

Ալեքսանյան Արմենուհի Ալբերտի (ՀՀ, ք. Երևան) – ՃՇՀԱՀ, Դիզայնի ամբիոն, դասախոս, հայցորդ, (+374)94477434, aleksanyan.armenuhi@yandex.com

Александра Арменуи Альбертовна (РА, г. Ереван) – НУАСА, кафедра Дизайна, преподаватель, соискатель, (+374)94477434, aleksanyan.armenuhi@yandex.com

Aleksanyan Armenuhi (RA, Yerevan) - NUACA, chair of Design, lecturer, claimant, (+374)94477434, aleksanyan.armenuhi@yandex.com

Ներկայացվել է՝ 23.02.2026թ.

Գրախոսվել է՝ 31.03.2026թ.

Ընդունվել է տպագրության՝ 30.04.2026թ.